

مجله‌ی علمی پژوهشی «پژوهش‌های برنامه‌ی درسی»
انجمن مطالعات برنامه‌ی درسی ایران
دوره‌ی نهم، شماره‌ی دوم، پیاپی ۱۸، پاییز و زمستان ۱۳۹۸
صفحه‌های ۸۵-۱۰۳

تحلیل محتوای آموزش سواد اقتصادی در پایه ششم ابتدایی

میمنت عابدینی بلترک* احمد جعفری صمیمی**

چکیده

یکی از مسائل جدید در آموزش و پرورش کشورهای پیشرفته، وارد کردن برنامه‌هایی برای تربیت اقتصادی و آموزش مفاهیم سواد اقتصادی به سیستم آموزشی در کنار آموزش مهارت‌های اولیه و ضروری است. بر این اساس هدف پژوهش حاضر بررسی آموزش سواد اقتصادی در سیستم آموزشی ایران با استفاده از کتاب‌های درسی پایه ششم بوده است. روش پژوهش تحلیل محتوای کمی، جامعه و نمونه آماری شامل کلیه کتاب‌های درسی پایه ششم یعنی فارسی (بخوانیم)، فارسی (بنویسیم)، علوم، هدیه‌های آسمانی، آموزش قرآن، ریاضی، مطالعات اجتماعی، تفکر و پژوهش، کار و فناوری می‌باشد. پایایی با توجه به ضریب توافقی بدست آمد که برابر با ۰/۸۸ بود. یافته‌ها نشان داد که ۴۲ مورد در کتاب‌های درسی به مؤلفه‌های سواد اقتصادی پرداخته‌اند که بیش‌ترین ضریب اهمیت با ۰/۲۹۶، مربوط به مؤلفه مصرف و کم‌ترین میزان فراوانی و ضریب اهمیت نیز مربوط به مؤلفه تورم، بیکاری و سرمایه‌گذاری است که صفر می‌باشد. همچنین بیش‌ترین فراوانی در کتاب مطالعات اجتماعی مشاهده گردید و سایر کتاب‌های درسی، چندان توجهی به بحث سواد اقتصادی نداشته‌اند. بر این اساس بازنگری محتوای درسی در راستای توانمند ساختن افراد جامعه در بخش اقتصاد، ضروری به نظر می‌رسد.

واژه‌های کلیدی: سواد اقتصادی، آموزش، تحلیل محتوا.

*استادیار و عضو هیأت علمی گروه تربیتی، دکتری مطالعات برنامه درسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

(نویسنده مسئول) Abedini.gilan@gmail.com

**استاد گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران jafarisa@umz.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۱/۲۱

تاریخ دریافت مقاله نهایی: ۹۷/۱۰/۲۰

تاریخ دریافت مقاله: ۹۷/۶/۱۳

مقدمه

نظام‌های آموزشی به‌عنوان بارزترین نمود سرمایه‌گذاری نیروی انسانی در زمینه شکوفایی در جامعه نقش اصلی را بر عهده دارند. آموزش به‌عنوان اصلی‌ترین و مؤثرترین بخشی است که می‌تواند نقش اساسی در توسعه‌ی پایدار کشور ایفا کند. ارقام و آمار حاکی از استقبال مردم به آموزش در تمامی سطوح آموزشی است و به موازات آن کیفیت برتر، مدیریت مؤثرتر و انطباق آموزش با نیازهای جامعه مورد توجه قرار گرفته است، تا آنجا که ناظران برجسته‌ی اقتصادی جهان، نه مواد اولیه، نه انرژی و نه سرمایه؛ بلکه آموزش را به‌عنوان عامل اصلی توسعه قلمداد کرده‌اند (به نقل از عابدینی بلترک و نیلی، ۱۳۹۳). از سوی دیگر امروزه به لحاظ پیچیدگی‌های اقتصادی حاکم بر جوامع مختلف، دارا بودن سطح مناسبی از آگاهی و شناخت اقتصادی، ضروری به نظر می‌رسد. این نیاز از مدت‌ها قبل در اغلب جوامع مدرن درک شده و از سال‌های اولیه‌ی دهه ۹۰ میلادی تحت عناوینی نظیر سواد مالی و مالیه شخصی مطرح گردیده و با گذشت زمان به اهمیت آن افزوده شده است، به گونه‌ای که امروزه مفاهیم مرتبط با آن در کشورهای نظیر آمریکا و انگلستان به‌عنوان بخشی از سرفصل دروس دبیرستان‌ها و رشته‌های مختلف دانشگاهی تلقی می‌گردد. جامعه‌ای که از سطح سواد اقتصادی مالی خوبی برخوردارند در شرایط بحرانی و غیر قابل پیش‌بینی اقدامات مناسبی انجام داده و ریسک‌های پیش رو را مدیریت نموده و بدین طریق باعث ثبات مالی و اقتصادی می‌گردند (تقیان و هوشیارزاده، ۱۳۹۶). ایران، علی‌رغم مشکلات متعدد اقتصادی به این حوزه بی‌توجه بوده و هست و هیچ‌گونه استراتژی خاصی را برای ارتقای سواد اقتصادی و مالی مردم، طراحی نکرده است. نتیجه‌ی چنین وضعی بر رشد اقتصادی کشوری که متکی بر سرمایه‌ی انسانی خود می‌باشد، مبرهن است (طغیانی و مرادی باصیری، ۱۳۹۵). چون فرد در مقام یک عضو خانواده، نیروی کار، شهروند، مسئول در عرصه‌ی اجتماعی، مصرف‌کننده، تولیدکننده‌ی کالا و خدمات، پس‌اندازکننده و سرمایه‌گذار و در بستری از انواع شاکله‌های فردی و جمعی مانند فرهنگ کار، فرهنگ مصرف، فرهنگ اتخاذ تصمیم‌های بهینه، فرهنگ هزینه-فایده، فرهنگ استفاده بهینه و کارا از منابع، فرهنگ بهره‌وری و از این دست موارد قرار می‌گیرد و برآیند رفتارهای جمعی در چنین فضایی است که موجبات رشد یا انحطاط یک ملت را به دنبال خواهد داشت (پیغامی، ۱۳۹۰).

سواد مالی و اقتصادی با هم مطرح می‌شوند اما برای هر کدام تعاریف جداگانه‌ای طرح

می‌شود. داشتن سواد مالی به معنای سواد اقتصادی نیست. سواد مالی زیر مجموعه و بخشی از سواد اقتصادی است و مراد از آن، پی بردن به ارزش مالی و قدرت خرید پول و حسابگری به منظور مصرف بهینه توان مالی است (احمدی، امام جمعه و عزیزاده کتنلویی، ۱۳۹۴). در تعریفی دیگر؛ مقصود از سواد مالی، توانایی یک فرد در استفاده از دانش و مهارتش برای مدیریت اثربخش منابع مالی خود، به منظور امنیت مالی در طول عمر است (اسلامی بیدگلی و کریم خانی، ۱۳۹۵). به طور کلی؛ سواد مالی به‌عنوان ترکیبی از آگاهی، دانش، مهارت، نگرش و رفتارهای ضروری و لازم برای تصمیم‌گیری‌های مالی گفته می‌شود که در نهایت منجر به رفاه مالی شخصی می‌شود (اتکینسون^۱ و مسی^۲، ۲۰۱۱؛ لوساردی^۳ و میچل^۴، ۲۰۱۴).

فرهنگ هم می‌تواند عامل توسعه باشد و هم مانع توسعه. به همین دلیل است که تا محیط فرهنگی و اندیشه عمیق لازم جهت توسعه اقتصادی نباشد، نتیجه‌ای به بار نخواهد داد (حقیقی، ۱۳۸۴). بر این اساس در صورت ارائه‌ی آموزش‌های لازم در این راستا، آینده‌ی بهتری را از منظر اقتصادی می‌توان رقم زد. آموزش سواد مالی و اقتصادی در کشورهای توسعه یافته از پیش از دبستان آغاز شده و تا پایان دوره‌ی متوسطه ادامه می‌یابد، اما در ایران هنوز این مهم در دوره‌ی ابتدایی جایی ندارد، پژوهش‌های مختلفی نشان داده‌اند که کودکان در سن شش سالگی می‌توانند درک پایه‌ای از بانک‌ها، سپرده‌ها و برداشت‌ها را پرورش دهند و اهداف مالی آینده را برای کنترل هزینه‌ها به کار برند (اتو^۵، ۲۰۱۳؛ بوشیول^۶ و ورونسی^۷، ۲۰۱۴؛ درور^۸ و همکاران، ۲۰۱۵؛ یوفنگ ژو^۹ و لی چو^{۱۰}، ۲۰۱۷). کودکان مدارس ابتدایی می‌توانند مفاهیم اساسی اقتصادی مانند کمبود، تولید، صرفه‌جویی، عرضه، تقاضا، پول، کسب و کار و داد و ستد کالا را درک کنند (شردن^{۱۱}، ۲۰۰۹). به نقل از احمدی و همکاران، ۱۳۹۴؛ هنینگ^{۱۲} (۲۰۱۷) بنابراین تدریس سواد اقتصادی باید از ابتدای مهد کودک شروع شود و از این طریق زمینه‌ی لازم برای درک مطلوب مفاهیم اقتصادی فراهم گردد. آموزش سواد اقتصادی و مالی، به فراگیران در درک و یادگیری اصول اساسی اقتصاد

¹Atkinson

²Messy

³Lusardi

⁴Mitchell

⁵Otto

⁶Buccioli

⁷Veronesi

⁸Drever

⁹Yue Feng Zhu

¹⁰Lee Chou

¹¹Sherraden

¹²Henning

کمک می‌کند (واروم^۱ و فریرا^۲، ۲۰۱۴).

نگرش‌های مختلفی در تدوین طرح محتوای آموزش‌های سواد مالی و اقتصادی وجود دارد، اما دو نکته در همه آنها مشترک است. نخست آنکه؛ محتوای آموزشی موجود، در جزئیات با هم تفاوت‌های بسیاری دارند. به‌عنوان نمونه، محتوای آموزشی که در آمریکا تدوین شده‌اند با محتوای ارائه شده در ژاپن، مالزی یا هند متفاوت است. ریشه‌ی این تفاوت‌ها در نیازهای این جوامع به سواد اقتصادی است. این تفاوت، تنها در سطح فرهنگ مشهود نیست، بلکه بر اساس مخاطبان، می‌توان تفاوت‌های اساسی را مشاهده نمود (مهرابی، ۱۳۹۳). در میان کشورهای توسعه یافته، ایالات متحده آمریکا به تربیت مالی و ارتقای سواد مالی و اقتصادی مردم توجه بسیاری دارد. در حال حاضر شورای تربیت اقتصادی، عهده‌دار سیاست‌گذاری کلان آموزشی و تربیت مالی و اقتصادی در تمام ایالات آمریکاست. کشورهایی مانند کانادا، انگلستان، ژاپن، آلمان و سایر کشورهای پیشرفته در زمینه‌ی تربیت اقتصادی و مالی پیشرو نبوده و فعالیت‌های خود را با بهره‌گیری از تجربه آمریکایی سامان داده‌اند (طغیانی و مرادی باصیری، ۱۳۹۵). در کشورهای در حال توسعه نیز تولیدات و انتشارات تعلیم و تربیت اقتصادی آمریکا، نقشه‌ی راه و محتوای لازم برای استفاده در دوره‌های تربیت اقتصادی و مالی بوده است (سوسیو^۳، استایلکولسکو^۴ و لاکاتوس^۵، ۲۰۱۲).

بر این اساس، یکی از نیازهای ضروری که یک کشور بدان نیاز دارد و در تمامی سطوح تحصیلی باید بدان پرداخته شود، آموزش‌های اقتصادی و مالی است (فالکنر^۶، ۲۰۱۷). در سیستم آموزشی ایران، اهمیت تربیت اقتصادی در سند تحول بنیادین بیان شده است. طبق این سند، ساحت تربیت اقتصادی بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است که ناظر به یکی از ابعاد مهم زندگی آدمی یعنی بعد اقتصادی و معیشتی است. این ساحت ناظر بر رشد توانایی‌های متربیان در تدبیر امر معاش و تلاش اقتصادی و حرفه‌ای است (اموری مانند درک و فهم مسائل اقتصادی، درک و مهارت حرفه‌ای، التزام به اخلاق حرفه‌ای، توان کارآفرینی، پرهیز از بطالت و بیکاری، رعایت بهره‌وری، تلاش جهت حفظ و توسعه‌ی ثروت، اهتمام به بسط عدالت اقتصادی، مراعات

^۱Varum

^۲Ferreira

^۳Suciu

^۴Stailculescu

^۵Lăcătuș

^۶Faulkner

قوانین کسب و کار و احکام معاملات، التزام به اخلاق و ارزش‌ها در روابط اقتصادی) (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۹۰).

برای رسیدن به این مهم باید آموزش‌های سواد اقتصادی و مالی را در دستور کار قرار داد، اما همان‌طور که گفته شد، سیستم آموزشی کشور، گامی در این راستا برنداشته و تنها در سند تحول بدان اشاره شده است. مدرسه نقش بسیار مهمی در این راستا و ارتقای آن در مراحل اولیه و بالاتر از آن ایفا می‌کند که می‌تواند شخصیت دانش‌آموز، نگرش، مهارت و آگاهی آنان را نیز بهبود بخشد. در این بین، کتاب‌ها و مطالب درسی، به‌مراتب نقشی بیش از انتقال صرف اطلاعات به کودکان را بر عهده دارند. در این بین، برنامه درسی به عنوان بدیهی‌ترین رهیافت و راهبرد اساسی در راستای این مفهوم و مؤلفه‌های مربوط به آن به کودکان و نوجوانان دانش‌آموز می‌باشد. علاوه بر آن با توجه به اهمیتی که این مسئله در زندگی افراد و آموزش آنها به دانش‌آموزان داشته، لازم است محتوای موجود کتاب‌های درسی به عنوان مهم‌ترین عنصر آموزش مورد بررسی و تحلیل قرار گیرند تا میزان توجه به هر یک از مفاهیم مورد نظر مشخص شود که تحلیل محتوا به‌عنوان روشی است که از طریق آن، می‌توان به این هدف رسید. از طرفی در چند سال اخیر، تغییرات مهمی در برنامه‌های درسی و به تبع آن تهیه و تنظیم کتاب‌ها و مواد درسی دوره ابتدایی صورت گرفته است. یکی از این تغییرات؛ افزودن پایه ششم و کتاب‌های مربوط به این مقطع می‌باشد و اکنون در همه‌ی مدارس کشور تدریس می‌شود (عابدینی بلترک، لیاقتدار و منصور، ۱۳۹۳). با توجه به اهمیت جدید بودن این پایه و جدید بودن محتوای کتاب‌های درسی آن، مطالعه‌ی حاضر قصد دارد تا خلاء مطالعاتی موجود را پر کند و تصویری از سواد اقتصادی در محتوای کتب درسی ارائه دهد. بر این اساس به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤالات است که مؤلفه‌های سواد اقتصادی (عرضه، تقاضا، قیمت، تورم، تولید، اشتغال، بیکاری، مصرف، سرمایه‌گذاری و پس‌انداز) در کتاب‌های درسی ششم ابتدایی به چه میزان است؟

پیشینه‌ی پژوهش

پژوهش‌های اندکی در این زمینه در ایران انجام شده است و اکثر پژوهش‌ها هدف خود را بر بحث سواد مالی نهاده‌اند و سواد اقتصادی جای کم‌تری در پژوهش‌های انجام شده، را به خود اختصاص داده است. بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های سواد مالی و اقتصادی در محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی، عنوان پژوهشی است که توسط احمدی و همکاران (۱۳۹۴) انجام شده است.

این پژوهش کتاب‌های مختلف از پایه‌های مختلف را مورد بررسی قرار داده است. نتایج این پژوهش نشان داد که میزان توجه به هر یک از مؤلفه‌های سواد مالی و اقتصادی متفاوت است؛ ضمن آنکه به مؤلفه‌های سواد اقتصادی بیش‌تر از سواد مالی پرداخته شده است. کمالی، میرابی و هوشمند (۱۳۹۶) در پژوهشی به تحلیل محتوای کتب درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های سواد اقتصادی پرداختند. نتایج تحلیل محتوا نشان داد که در بین پایه‌های سوم تا ششم، پایه ششم دارای بیش‌ترین فراوانی و پایه پنجم دارای کم‌ترین میزان فراوانی و درصد بوده است و در کل، در کتب مطالعات اجتماعی، مؤلفه‌ی هزینه بیش‌ترین توجه را به خود اختصاص داده است. اشتغال، بیکاری و تولید کم‌ترین فراوانی را در کتب مطالعات اجتماعی داشته‌اند. برنامه‌های آموزش سواد مالی و اقتصادی برای کودکان و نوجوانان، عنوان پژوهشی است که توسط آماگیر^۱، گروت^۲، ماسن و دن برینک^۳ و ویلسوت^۴ (۲۰۱۸) انجام شده است. نتایج به‌دست آمده حاکی از آن بود مدارسی که آموزش‌های مالی و اقتصادی به کودکان و نوجوانان داده‌اند، بر دانش و نگرش مالی و اقتصادی آنان تأثیر گذاشته و آن را بهبود بخشیده است.

روش پژوهش

در این پژوهش از روش تحلیل محتوی کمی استفاده شده است. جامعه‌ی آماری، شامل ۹ جلد کتاب‌های پایه ششم دوره ابتدایی؛ در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۶ در نه عنوان فارسی (بخوانیم)، فارسی (بنویسیم)، علوم، هدیه‌های آسمانی، آموزش قرآن، ریاضی، مطالعات اجتماعی، تفکر و پژوهش، کار و فناوری و نمونه‌ی آماری نیز به‌صورت سرشماری و همان‌نه عنوان فارسی (بخوانیم)، فارسی (بنویسیم)، علوم، هدیه‌های آسمانی، قرآن، مطالعات اجتماعی، تفکر و پژوهش، کار و فناوری و ریاضی را شامل می‌شود.

واحد تحلیل نیز صفحات (متن، پرسش‌ها و تمرین‌ها، تصاویر) می‌باشد. ابزار شمارش پژوهش حاضر نیز آنتروپی شانون است. آنتروپی در تئوری اطلاعات، شاخصی است برای اندازه‌گیری عدم اطمینان که به‌وسیله، یک توزیع احتمال بیان می‌شود. بر اساس این روش که به مدل جبرانی مشهور است محتوای کتاب‌های درسی پایه ششم از نقطه نظر یک پاسخگو (کتاب‌های پایه ششم ابتدایی)، مفهوم مورد هدف (آموزش سواد اقتصادی)، مؤلفه‌های مورد توجه (عرضه، تقاضا، قیمت،

^۱.Amagir

^۲.Groot

^۳.Maassen van den Brink

^۴.Wilschut

تورم، تولید، اشتغال، بیکاری، مصرف، سرمایه‌گذاری و پس‌انداز) طبقه‌بندی شده است. در ابتدا پیام برحسب مقوله‌ها به تناسب هر پاسخگو در قالب فراوانی شمارش می‌شود و براساس داده‌های جدول فراوانی، مراحل زیر به ترتیب انجام می‌گردد؛ **مرحله اول**: به دست آوردن ماتریس فراوانی‌های جدول فراوانی، بهنجار شده، بر اساس رابطه‌ی زیر می‌باشد.

$$p_{ij} = \frac{F_{ij}}{\sum_{j=1}^m F_{ij}} \quad (i=1,2,3,\dots,n, j=1,2,\dots,m)$$

مرحله دوم: بار اطلاعاتی هر مقوله را محاسبه کرده و در ستون‌های مربوط قرار می‌دهیم و برای این منظور از رابطه‌ی زیر استفاده می‌شود:

$$E_j = K \sum_{h=1}^m |p_{ij} \ln p_{ij}| \quad (i=1,2,\dots,m) \quad K = \frac{1}{\ln m}$$

مرحله سوم: با استفاده از بار اطلاعاتی مقوله‌ها (n و 2 و 1) ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها محاسبه شده است. هر مقوله‌ای که دارای بار اطلاعاتی بیش‌تری باشد از درجه اهمیت (WJ) بیش‌تری نیز برخوردار می‌باشد که برای محاسبه ضریب اهمیت از رابطه‌ی زیر استفاده شده است.

$$W_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^n E_j}$$

روایی با طرح این پرسش همراه است که آیا ابزار سنجش واقعاً مفهوم مورد نظر را می‌سنجد یا نه. روایی تحلیل محتوای پژوهش حاضر نیز که از ابزار آنتروپی شانون بهره برده است به تأیید صاحب‌نظران رسید، در عین حال برای تأیید مؤلفه‌های مورد بحث، از منابع در دسترس از جمله مهرابی (۱۳۹۳)، واروم و فریرا (۲۰۱۴)، احمدی و همکاران (۱۳۹۴) و غیره استفاده شده است. جهت برآورد پایایی از سه ارزیاب خواسته شد تا مؤلفه‌های پژوهش حاضر را بررسی نمایند که توافق در این رابطه وجود داشت و ضریب توافقی به دست آمده برابر با ۰/۸۸ بود.

$$C.R = \frac{\text{مقوله‌ها مورد توافقی}}{\text{کل مقوله‌ها}}$$

یافته‌ها

از مجموع ۹۴۶ صفحه از کتاب‌های مورد بررسی، ۴۲ مورد در ارتباط با سواد اقتصادی مشاهده گردید که بیش‌ترین فراوانی مربوط به مؤلفه‌ی مصرف و کم‌ترین فراوانی مؤلفه‌های تورم، بیکاری و سرمایه‌گذاری بوده است. علاوه بر این بیش‌ترین میزان توجه مربوط به مؤلفه‌های مورد بررسی در کتاب مطالعات اجتماعی (۲۹ فراوانی) و کم‌ترین میزان مربوط به کتاب‌های تفکر و پژوهش، فارسی (بخوانیم)، فارسی بنویسیم (نگارش) و هدیه‌های آسمانی (۰ مورد) می‌باشد. یافته‌ها در جداول زیر آورده شده است.

جدول ۱- توزیع فراوانی توجه به مؤلفه‌های مورد پژوهش در صفحات کتاب‌های درسی

مؤلفه‌ها	ریاضی	اجتماعی	مطالعات	آموزش قرآن	تفکر و پژوهش	فارسی (بخوانیم)	فارسی (نگارش)	هدیه‌های آسمانی	علوم تجربی	کار و فناوری	جمع کل
عرضه	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
تقاضا	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
قیمت	۰	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲
تورم	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تولید	۱	۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱۲
اشتغال	۰	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴	۰	۹
بیکاری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مصرف	۰	۹	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۲	۲	۱۴
سرمایه‌گذاری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
پس‌انداز	۰	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۳
جمع کل	۱	۲۹	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۳	۸	۴۲

بر اساس جدول بالا، ۱ مورد در ارتباط با عرضه‌ی در کتاب‌های درسی مشاهده شد که مورد مشاهده شده مربوط به عرضه‌ی محصولات کشاورزی بوده است ("کشاورزان پس از برداشت، باید محصول خود را به‌دست مشتری برسانند"، ص ۳۳). ص ۸۶ کتاب مطالعات اجتماعی تقاضای

فرزندان خانواده برای خرید پوشاک را به تصویر کشیده که گویای بحث تقاضا در بعد اقتصادی می‌باشد. در ارتباط با مؤلفه‌ی قیمت در ص ۸۵ این کتاب، متنی آورده شده در نحوه‌ی انتخاب یک لباس، "لباسی را که انتخاب می‌کنیم باید کیفیت خوب و قیمت مناسب داشته باشد"، همچنین "باید ببینیم مقدار پولی که می‌توانیم بابت یک خرید پردازیم چقدر است آیا قیمت آن مناسب است؟". در راستای مؤلفه‌ی تولید؛ ص ۲۶ به بحث تولید محصولات کشاورزی در ایران پرداخته است. میزان تولید گندم در ایران و توضیح آن در قالب نمودار و تولید محصولات کشاورزی در استان‌های مختلف یا ص ۸۲ بحث تولید پوشاک، تعاریف تولید انبوه، خط تولید و غیره. ص ۱۳۵ نیز، در بخش کاربرگ‌ها خواسته شده که مراحل تولید نان، یا ص ۱۴۶ مراحل تولید تا مصرف پوشاک توسط فراگیر شماره‌گذاری شود. مؤلفه اشتغال نیز اینگونه به تصویر کشیده شده بود؛ ص ۷۸ به معرفی گروه‌های شغلی در قابل تصاویر آتش‌نشان و کارکنان شهرداری پرداخته بود ص ۹۵ از فراگیر خواسته شده بود که ۱۰ شغل را که با دریا سروکار دارد را نام ببرد. در کتاب کار و فناوری نیز مشاغل مرتبط با هنرهای دستی (ص ۳۷)، مشاغل مرتبط با رایانه (ص ۵۸)، مشاغل مربوط به کار با چوب و فلز (ص ۷۶). به‌عنوان مثال در ارتباط با مؤلفه مصرف؛ ص ۳۴ نحوه مصرف مواد غذایی به تصویر کشیده شده یا ص ۴۳ اصلاح الگوی مصرف عنوان شده که در قالب نحوه مصرف انرژی‌ها بوده است که در قالب جملاتی مانند: "برق مشترکین پر مصرف قطع خواهد شد"، "مصرف برق ایرانی‌ها ۳ برابر میانگین جهانی است"، "لامپ‌های اضافی، خاموش" و "ساعت پیک یا اوج بار، وسایل برقی استفاده نکنیم" آورده شده است. در نهایت در ارتباط با مؤلفه‌ی پس‌انداز؛ در کتاب مطالعات اجتماعی، ص ۱۹ در بخش تصمیم‌گیری، اینگونه آمده که "برادرتان از شما می‌خواهد که نصف پول پس‌اندازتان را به او بدهید" یا ص ۸۶ "برای خرید لباس دلخواه باید پول توجیبی را پس‌انداز کنیم"، از مواردی است که بیانگر مؤلفه پس‌انداز می‌باشد. در کتاب کار و فناوری، ص ۶۲ آورده شده که با ساخت وسایل چوبی و سایر موارد می‌توان به اقتصاد خانواده کمک و پول پس‌انداز نمود.

جدول ۲- داده‌های بهنجار شده مؤلفه‌های مورد بررسی در کتاب‌های درسی

ریاضی	مطالعات اجتماعی	آموزش قرآن	تنگر و پژوهش	فارسی (پخوانیم)	فارسی (نگارش)	هدیه‌های آسمانی	علوم تجربی	کار و فناوری
عرضه	۰/۰۳۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تقاضا	۰/۰۳۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
قیمت	۰/۰۶۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تورم	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تولید	۰/۳۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۳۳۳	۰/۱۲۵
اشتغال	۰/۱۷۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۵
بیکاری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مصرف	۰/۳۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۶۶۷	۰/۲۵
سرمایه‌گذاری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
پس‌انداز	۰/۰۶۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۱۲۵

جدول ۳- میزان بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت مؤلفه‌های مورد بررسی در کتاب‌های درسی

عرضه	تقاضا	قیمت	تورم	تولید	اشتغال	بیکاری	مصرف	سرمایه‌گذاری	پس‌انداز
بار اطلاعاتی	۰/۰۴۰	۰/۰۷۸	۰	۰/۴۲۷	۰/۲۸۱	۰	۰/۴۲۸	۰	۰/۱۵۳
ضریب اهمیت	۰/۰۲۷	۰/۰۲۷	۰	۰/۲۹۵	۰/۱۹۴	۰	۰/۲۹۶	۰	۰/۱۰۵

با توجه به جلد شماره ۳، از کتاب‌های بررسی شده، بیش‌ترین ضریب اهمیت با ۰/۲۹۶، مربوط به مصرف می‌باشد. کم‌ترین میزان فراوانی و ضریب اهمیت نیز مربوط به مؤلفه‌های تورم، بیکاری و سرمایه‌گذاری است که صفر می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، تحلیل محتوای آموزش سواد اقتصادی در پایه‌ی ششم ابتدایی بود. تحلیل محتوای کتاب‌های درسی پایه‌ی ششم نشان داد که بیش‌ترین میزان توجه به مؤلفه مصرف و کم‌ترین مربوط به مؤلفه‌های تورم، بیکاری و سرمایه‌گذاری بوده است.

بطور کلی تحلیل انجام شده در راستای سؤال اول پژوهش حاکی از آن است که تنها در کتاب مطالعات اجتماعی آن هم یک مورد به این مؤلفه پرداخته شده است. بررسی مؤلفه‌ی تقاضا به‌عنوان دومین سؤال پژوهش نیز مانند سؤال اول، تنها یک مورد و در کتاب مطالعات اجتماعی مشاهده گردید. سؤال سوم پژوهش نیز به دنبال پاسخگویی میزان حضور مؤلفه قیمت در کتاب‌های درسی بود که نتایج به‌دست آمده نشان داد این مؤلفه نیز تنها در کتاب مطالعات اجتماعی (۲ مورد) مورد توجه قرار گرفته است. در ارتباط با سؤال چهارم پژوهش نیز موردی مشاهده نگردید که به بحث تورم پرداخته باشد. نتایج به‌دست آمده در راستای سؤال پنجم پژوهش نشان داد که ۱۲ مورد مؤلفه تولید مشاهده شده که ۹ مورد آن (بیش‌ترین توجه) در کتاب مطالعات اجتماعی بوده است. روی هم رفته بیش‌ترین مباحث لحاظ شده در بخش تولید، تولیدات محصولات کشاورزی بوده است. میزان توجه به مؤلفه اشتغال، سؤال بعدی پژوهش می‌باشد که نتایج حاکی از آن بود که همانند مؤلفه‌های قبلی بیش‌ترین میزان مشاهده در کتاب‌های مطالعات اجتماعی و پس از آن در کتاب کار و فناوری بود. در کتاب مطالعات اجتماعی، مؤلفه اشتغال در قالب معرفی گروه‌های شغلی آورده شده است که نمونه‌هایی از آن در بخش یافته‌ها اشاره گردید.

در کتاب‌های مورد بررسی، بیکاری به‌عنوان سؤال بعدی پژوهش مورد توجه نبوده است. سؤال بعدی پژوهش، میزان توجه به مؤلفه مصرف بوده که نتایج به‌دست آمده نشان داد؛ بیش‌ترین میزان توجه و ضریب اهمیت مربوط به این مؤلفه در کتاب‌های درسی و بیش‌ترین توجه نیز در کتاب مطالعات اجتماعی بوده است. سرمایه‌گذاری، به‌عنوان مؤلفه‌ی دیگری که مورد بررسی قرار گرفت نیز، مانند مؤلفه‌های تورم و بیکاری موردی مشاهده نگردید. سؤال آخر پژوهش به بررسی میزان توجه به مؤلفه پس‌انداز پرداخته است که نتایج به‌دست آمده حاکی از آن است که ۳ مورد در این رابطه مشاهده شده که ۲ مورد آن در کتاب مطالعات اجتماعی و ۱ مورد در کتاب کار و فناوری بوده است. روی هم رفته در کتاب مطالعات اجتماعی؛ سرمایه‌گذاری در قالب این جمله آورده شده که "باید سرمایه وجود داشته باشد تا سرمایه‌گذاری صورت بگیرد" (سایر مؤلفه‌ها به دلیل

آنکه بیش‌ترین میزان توجه به مؤلفه‌ها، مربوط به این کتاب بوده، اشاره شد). در کتاب تفکر و پژوهش، هیچ‌کدام از مؤلفه‌ها مشاهده نگردید. در کتاب علوم تجربی ص ۲۴ به مؤلفه‌ی تولید در قالب تولید و مراحل کاغذسازی اشاره شده است، علاوه بر این ص ۳۰، مصرف انرژی و ص ۶۸، بحران در مصرف انرژی را در راستای مؤلفه مصرف، می‌توان مشاهده کرد. فارسی (خوانداری و نوشتاری) به هیچ یک از مؤلفه‌ها حتی به صورت اندک نپرداخته‌اند، عمده‌ی مفاهیم مورد توجه در این کتاب‌ها آموزش محبت، ایمان، همدلی، میهن دوستی، دوستی، معرفی نام‌آوران و شهدا می‌باشد، این در حالی است که مقطع ششم، آخرین پایه برای ورود به متوسطه اول می‌باشد، بسیاری از کودکان ما به دلایل مختلف پس از این پایه، وارد بازار کار شده و از ادامه‌ی تحصیل باز می‌مانند و آشنایی و آموزش مؤلفه‌های سواد اقتصادی یک ضرورت به‌شمار می‌رود. علاوه بر آن، با گسترش تکنولوژی و پیشرفت علوم و فناوری، آموزش بسیاری از مؤلفه‌ها مانند پس‌انداز، تورم و یا قیمت و از این دست موارد، ضروری به‌نظر می‌رسد. در کتاب کار و فناوری به مؤلفه‌های اشتغال (در سطور قبل بیان گردید)، مصرف، تولید و پس‌انداز اشاره شده است. ص ۴۸ به صرفه‌جویی در آب (مصرف) پرداخته شده، ص ۵۰ در بخش پرونده‌های جمله‌های آموزنده، تولید ملی یکی از کلیدواژه‌های مطرح در این بخش (تولید) محسوب می‌شود. ص ۶۲ نیز بحث پس‌انداز و کمک به اقتصاد خانواده که پیشتر بدان اشاره گردید. کتاب ریاضی نیز به مؤلفه‌ی تولید اشاره داشته است، تولید در قالب فعالیت. تحلیل کتاب ریاضی نشان می‌دهد، می‌توان مؤلفه‌ها و مفاهیم مختلف را صرف نظر از اهداف هر درس در قالب عناوین و شکل‌های مختلفی گنجاند (پرسش، تمرین، تصویر و غیره)، چراکه مثال‌ها و صورت مسأله‌ها نیز جنبه‌ی اعتقادی و ایدئولوژیکی دارد به‌عنوان نمونه چند شربت نذری پخش شد؟ تعداد افراد شرکت‌کننده در ۲۲ بهمن چند نفر بود؟ یا توضیح بخش کسر، نسبت و تناسب با استفاده از حرم امام حسین (ع) و امام خمینی (ره). بر این اساس با توجه به اهمیت سواد اقتصادی و وضعیت اشتغال و بازار کار، بیش از پیش آموزش این مفاهیم اهمیت می‌یابد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج احمدی و همکاران (۱۳۹۴) همسو است که نشان دادند کم‌ترین میزان توجه مربوط به مؤلفه‌ی تورم بوده که موردی ثبت نشده و علاوه بر این با این نتیجه نیز همراستا است که بیش‌ترین میزان توجه در کتاب مطالعات اجتماعی بوده است. کمالی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهش خود نشان دادند که به مؤلفه‌های سواد اقتصادی چندان توجهی نشده و در ارتباط با اشتغال و بیکاری نیز موردی مشاهده

نگردیده است، که از این منظر با پژوهش حاضر همسو است.

با توجه به تعداد فراوانی و ضریب اهمیت در کتاب‌های درسی می‌توان اظهار نمود که عمده توجه ما به بحث مصرف است و این در جامعه به وضوح دیده می‌شود، مردمی هستیم مصرف‌گرا. تولید صورت می‌گیرد تا مصرفی رخ دهد که متأسفانه در کتاب‌های درسی ما به وضوح دیده می‌شود. بسیاری از افراد جامعه‌ی ما، با مفهوم تورم آشنا نیستند و با اعمال خود به این تورم و بیکاری، دامن می‌زنند؛ نمی‌دانند چگونه و کجا سرمایه‌گذاری کنند، پس می‌توان گفت همه‌ی این موارد ریشه در آموزش‌های ما از همان دوران ابتدایی دارد. آموزش پس‌انداز کردن، نه تنها فایده‌های فردی دارد بلکه به دلیل آثار اجتماعی، توسعه‌ی قابلیت‌های آن از سوی حاکمیت و نظام آموزش رسمی یک ضرورت محسوب می‌شود (مهرابی، ۱۳۹۳). نقش پس‌انداز در تعیین سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی، از جمله موضوعاتی است که همواره در تنظیم سیاست‌ها و نظریه‌های اقتصادی مدنظر بوده است. جذب کودکان و نوجوانان و ایجاد شیوه‌های نوین بانکداری برای ترغیب و تشویق آنان به سپرده‌گذاری و آموزش آنها در این زمینه هم یکی از بهترین راه‌ها برای پس‌انداز و جذب سپرده برای بانک‌ها است. انگلیسی‌ها می‌گویند "پس‌انداز یک پنی یعنی به دست آوردن یک پنی"، مکزیکی‌ها می‌گویند "یا حال پس‌انداز کن یا هیچوقت". ما می‌گوییم: "قطره قطره جمع گردد، وانگهی دریا شود" اگر نگران آینده فرزندانمان هستیم، بهتر است که از همین امروز آنها را با مفاهیم ساده‌ی مالی، چگونگی پس‌انداز و غیره آشنا کنیم تا یاد بگیرند که پول بیش‌تری را برای خود نگه دارند و کم‌تر خرج کنند. ولخرجی‌های امروز کودکان می‌تواند اثرات منفی و ناخوشایندی را در آینده به همراه داشته باشد. پول، همه‌ی انسان‌ها را چه کودک و چه بزرگسال در موقعیتی قرار می‌دهد که نیاز به تصمیم‌گیری و انتخاب پیدا می‌کنند. آموزش، تشویق و توانا کردن کودکان در نحوه‌ی خرج کردن پول، آنها را قادر می‌سازد تا بهتر بتوانند درآمدهای خود را در آینده پس‌انداز کنند و قسمت اعظمی از دارایی‌های خود را در آن زمان ذخیره سازند. در ارتباط با سرمایه‌گذاری نیز شواهد تجربی نشان می‌دهد که سرعت پیشرفت ناشی از افزایش سرمایه‌گذاری در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته از افزایش پس‌انداز نشأت گرفته است (اردپور، ۱۳۹۴). در این برهه از زمان که رکود اقتصادی سراسر جهان را در بر گرفته، ما بیش از هر زمان دیگری نیاز داریم به فرزندانمان بیاموزیم با پولی که به‌دست می‌آورند باید چه کنند، چگونه آن را به شکل صحیح پس‌انداز کنند و چیزهایی را که در مورد مدیریت مالی و بودجه‌گذاری لازم است، بدانند به آنها آموزش دهیم و فرزندان خویش را با دانش پولی صحیح،

مهیای زندگی و آینده کنیم. این در حالی است که رسانه‌های دیگر مانند صدا و سیما، به عنوان مثال؛ بحث پس‌انداز را مورد توجه قرار داده و در قالب پیام‌های بازرگانی، کودکان را تشویق به داشتن دفترچه پس‌انداز می‌کند، اگر کودکان ما با چنین مفاهیم مهمی آشنا نباشند، چگونه چنین آموزشی از طریق صدا و سیما می‌توان موفق باشد، باید آموزش‌ها جنبه هم‌پوشانی داشته باشد تا انتظار داشته باشیم، موفق عمل کنیم. در کتاب قرآن؛ تنها به مؤلفه‌ی مصرف توجه شده است، ص ۳۷ به بحث شیوه‌ی صحیح مصرف با تکیه بر پرهیز از اسراف پرداخته شده است. اگرچه اهداف این درس، متفاوت از اهداف پژوهش حاضر است اما در آیات قرآن کریم بسیاری از آموزش‌ها در راستای مفاهیم مختلف آمده است به عنوان مثال بحث نظافت و اهمیت مسواک زدن و غیره. آنچه در کتاب قرآن پایه‌ی ششم مشهود است توجه و اهمیت دادن به بحث عبادت است، این در حالی است که توجه به نوع و شیوه‌ی مصرف، اشتغال و بسیاری از مؤلفه‌ها در قرآن کریم در قالب آیات آورده شده است و این خود نوعی عبادت است، پس از این منظر نیاز به بازبینی و اصلاح وجود دارد. کتاب هدیه‌های آسمانی نیز به همین صورت می‌باشد و این در حالی است که اسلام به همه جنبه‌های فردی و اجتماعی انسان توجه دارد و با وجود اینکه هدف از آفرینش انسان را تکامل معنوی او می‌داند، توجه خاصی به مسائل اقتصادی او دارد و در کنار توجه به آخرت، به انسان گوشزد می‌کند که نصیب دنیا را نیز از دست ندهد (ایمانی، ۱۳۹۱). به عنوان نمونه، اسلام به بحث کسب و کارهای مولد و تولید بسیار توجه داشته است و کشاورزی، دامداری، تجارت و صنعت را به‌عنوان کسب و کارهای مهم و مولد در تحقق تولیدات، مورد تأکید قرار داده است. توجه به مصرف، نحوه مصرف و پس‌انداز نیز از مؤلفه‌های مورد توجه در بحث سواد اقتصادی در اسلام و آیات قرآن می‌باشد (موسی زاده و صنعتی، ۱۳۹۶). علاوه بر این؛ اسلام آن کسی را که بار خویش را بر دوش دیگران می‌گذارد، لعنت کرده است و او را وبالی بر اقتصاد اجتماعی و اموال عمومی شمرده است و هر کس را موظف شناخته که به کاری بپردازد و در کار خود نیز کوشا، جدی، متعهد، امین و درستکار باشد، به همین دلیل در سیره‌ی پیشوایان معصوم (ع)، فعالیت‌های اقتصادی افراد، ارزش بالایی دارد (عبداللهی عابد و قبادی، ۱۳۹۳). در واقع بیکاری یکی از عوامل فقر است، به همین دلیل آموزه‌های دینی به عنصر کار تأکید فراوان دارد (احمدی فر، ۱۳۹۳). همه‌ی این مفاهیم بیانگر توجه و اهمیت بحث اشتغال و پرهیز از بیکاری در اسلام و آموزه‌های دینی بوده که جای خالی آن در کتاب‌های قرآن و هدیه‌های آسمانی مشاهده می‌شود.

از طرفی کار و تلاش، ارزش محوری جامعه و مسئله‌ی اشتغال و بهره‌وری کامل و مناسب از نیروی انسانی یکی از اهداف راهبردی توسعه کشور است. لذا رفع بیکاری به عنوان یک پدیده‌ی مخرب اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، همواره از دغدغه‌های اساسی برنامه‌ریزان کشور محسوب می‌گردد. امروزه در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، بیکاری یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی و یکی از نامطلوب‌ترین پدیده‌های اجتماعی اقتصاد به‌شمار می‌رود که پیامدهای مختلفی را در زمینه‌های گوناگون به دنبال دارد؛ به همین دلیل است که اقتصاد کشور در سال‌های اخیر و شرایط کنونی علاوه بر معضل بیکاری، با پیامدهای آن همچون فقر و ناهنجاری‌های روانی، خرابکاری، مهاجرت، قاچاق مواد مخدر، طلاق و غیره نیز مواجه گردیده است. برای پیشگیری از چنین وضعیتی، باید کودکانمان از همان ابتدا با این مفاهیم و راه‌های حل و دفع آن آشنا باشند تا در آینده شاهد وضعیتی که در آن هستیم، نباشیم و یکی از راه‌های مهم در این راستا آموزش می‌باشد و از آنجایی که سیستم آموزش و پرورش در ایران متمرکز است به همین دلیل کتاب‌های درسی اهمیت خاصی برای آموزش این مفاهیم ایفا می‌کنند. هیچ نظام آموزشی وجود ندارد که به‌طور کامل از آموزش اقتصاد و امور مالی خودداری کند (کت^۱ و ویت، ۲۰۱۳). چراکه توانایی شهروندان یک کشور برای مدیریت امور مالی و اقتصادی است که می‌تواند به سلامت، رشد و توسعه اقتصادی آن کشور کمک کند (جاستین لی، ۲۰۱۳)^۳ و در این برهه از زمان بیش از پیش نیاز به آموزش این مفاهیم داریم.

بر اساس نتایج به‌دست آمده پیشنهاد می‌شود؛ در تألیف کتاب‌های درسی به مؤلفه‌های مهمی چون تورم، بیکاری و سرمایه‌گذاری توجه شود. علاوه بر آن، ابعاد مختلف در هر مؤلفه مورد توجه قرار گیرد، به‌عنوان مثال تولید، تنها در بخش کشاورزی صورت نمی‌گیرد. لازم است متخصصان و مؤلفان کتاب‌های درسی با توجه به شرایط جامعه، به برخی مفاهیم بیش از پیش توجه نمایند که بحث سواد اقتصادی از آن جمله مفاهیم می‌باشد.

¹Kotte

²Witt

³Justin Lee

منابع

- احمدی فر، مصطفی. (۱۳۹۳). تربیت اقتصادی از منظر قرآن و حدیث. اندیشه‌های قرآنی. ۱(۲): ۳۲-۵.
- احمدی، غلامعلی؛ امام جمعه، سید محمد رضا و علیزاده کتلولی، لیلا. (۱۳۹۴). بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های سواد مالی و اقتصادی در محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی. پژوهش در برنامه ریزی درسی. ۱۲(۲۰): ۱۹۲-۱۷۹.
- اردپور، کاملیا. (۱۳۹۶). نقش آموزش پس انداز در زندگی کودکان. ماه نوین (ماهنامه داخلی بانک اقتصاد نوین). ۷۳: ۴۱-۳۶.
- اسلامی بیدگلی، سعید و کریم خانی، میثم. (۱۳۹۵). سواد مالی؛ زمینه‌های سیاسی- اقتصادی پیدایش و جایگاه آن در اقتصاد بازار. تحقیقات مالی. ۱۴(۲): ۲۷۴-۲۵۱.
- ایمانی، محسن. (۱۳۹۱). تربیت اقتصادی در راستای تحقق تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی. پیوند. ۳۹۰/ ۳۹۱: ۱۶-۱۵.
- پیغامی، عادل و تورانی، حیدر. (۱۳۹۰). نقش برنامه‌درسی اقتصاد در برنامه تعلیم و تربیت رسمی و عمومی دنیا: ارائه یک برنامه عمل برای یک برنامه‌درسی مغفول. نوآوری‌های آموزشی. ۹(۳۷): ۳۱-۵۲.
- تفتیان، اکرم و محمد هوشیار زاده. (۱۳۹۶). ضرورت آموزش مالی و سواد مالی و اقتصادی در سیستم آموزشی: نتایج تجربی در سیستم آموزشی جمهوری چک. سومین کنفرانس بین المللی مدیریت، حسابداری و اقتصاد دانش بنیان با تأکید بر اقتصاد مقاومتی. تهران: دانشگاه علامه مجلسی
- حقیقی، ایمان. (۱۳۸۴). بازگفت: توسعه اقتصادی ژاپن و عوامل کلیدی آن. راهبرد توسعه. ۱(۴): ۳۲۳-۳۵۰.
- طغیانی، مهدی و مرادی باصیری، امین. (۱۳۹۵). تحلیل انتقادی الگوی متعارف آموزش عمومی سواد مالی از منظر اقتصاد اسلامی. مطالعات اقتصاد اسلامی. ۸(۲): ۲۶۰-۲۲۷.
- عابدینی بلترک، میمنت و نیلی، محمدرضا (۱۳۹۳). تحلیل جایگاه سازنده‌گرایی به عنوان رویکرد نوین یادگیری در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی. پژوهش در برنامه‌ریزی درسی. ۱۱(۱۳): ۱۷-۶.

عابدینی بلترک، میمنت؛ لیاقتدار، محمد جواد و منصوری، سیروس. (۱۳۹۳). بازنمایی نقش‌های جنسیتی در کتاب‌های درسی سال ششم دوره ابتدایی ایران. زن و جامعه. ۵(۴): ۱۹-۳۴.

عبداللهی عابد، صمد و قبادی، مهری. (۱۳۹۳). راهکارهای قرآن برای رونق اقتصادی. سراج منیر. ۱۶(۱): ۱۰۹-۱۲۹.

کمالی، ماریه؛ میرابی، نرگس و هوشمند، صدیقه. (۱۳۹۶). تحلیل محتوای کتب درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های سواد اقتصادی. پنجمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران. تهران: انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین

مهرابی، امید. (۱۳۹۳). تأملی بر ابعاد و عناصر سواد مالی. رشد معلم. ۳۳(۴): ۸-۶.

موسی زاده، زهره و صنعتی، فاطمه. (۱۳۹۶). تبیین مؤلفه‌های تربیت اقتصادی بر اساس آموزه‌های اسلامی. تربیت اسلامی. ۱۲(۴): ۷۳-۹۷.

وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۹۰). سند تحول بنیادین. تهران: وزارت آموزش و پرورش.

- Amagir A, Groot W, Maassen van den Brink H & Wilschut A. (2018). A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. *Citizenship, Social and Economics Education*. 17(1): 56-80.
- Atkinson A & Messy F.A. (2011). Assessing Financial Literacy in 12 Countries: An OECD Pilot Exercise. *Netspar Discussion Paper*. 1:2011-2014
- Buccioli A & Veronesi M. (2014). Teaching children to save: What is the best strategy for lifetime savings?. *Journal of Economic Psychology*. 45:1-17.
- Drever A.I; Odders-white E, Kalish CH.W; Else-quest N.M; Hoagland E.M & Nelms E.N. (2015). Foundations of Financial Well-Being: Insights into the Role of Executive Function, Financial Socialization, and Experience-Based Learning in Childhood and Youth. *The journal of consumer affairs*. 49(1):13-38.
- Faulkner A.E. (2017). Financial literacy education in the United States: Exploring popular personal finance literature. *Journal of Librarianship and Information Science*. 49(3): 287-298.
- Henning M.B. (2017). *Innovations in Economic Education: Promising Practices for Teachers and students*. London: Routledge
- Justin Lee, M. (2013). *The Challenge of Financial Numeracy: Requisite Mathematical Reasoning for Financial Literacy*, University of Maryland: Department of Finance and the Center for East Asian Studies.
- Kotte D & Witt R. (2013) *Chance and Challenge: Assessing Economic Literacy*, Technical University Dresden School of Economics. 159-168.
- Lusardi A and Mitchell o.s. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*. 52(1): 5-44.
- Otto A. (2013). *Saving in childhood and adolescence: Insights from developmental*

- psychology. *Economics of Education Review*. 33: 8-18.
- Suciu Ch. M., Stailculescu C. & Lăcătuș M. Ń. L. (2012). Economic Education School-Based Curriculum and Equal Opportunities in Preuniversity Education. *Euromentor Journal - Studies about education*. 4: 135-146.
- Varum C & Ferreira A. (2014). Economics literacy in children: the effects of the socio-economic context. *International Journal of Pluralism and Economics Education (IJPEE)*. 5(1):1-13
- Yue Feng Zhu A and Lee Chou K. (2017). Development of Financial Capacity in Adolescents. *Child and Adolescent Social Work Journal*. 35(3):309-315.

Content Analysis of Economic literacy in the Sixth Grade of Elementary School

Meimanat Abedini Baltork¹

Ahmad Jafari Samimi²

Abstract

One of the new issues in the education of developed countries is the introduction of programs for economic education and education of the concepts of economic literacy into the educational system along with the training of basic and essential skills. According to this, the purpose of this study was to study the education of economic literacy in Iranian educational system using sixth grade textbooks. Research method, quantitative content analysis, the community and the statistical sample include all sixth textbooks, Persian (read), Persian (write), science, heavenly gifts, Quran education, mathematics, social studies, thought and research, work and technology. Reliability was also achieved with an agreement coefficient of 0.88. The findings showed that 42 items in the textbooks addressed the components of economic literacy that the highest importance coefficient with 0.296 is related to the consumption component and the lowest frequency and coefficient of importance is related to the component of inflation, unemployment and investment, which is zero. Also the most frequent in the book was social studies and other textbooks have not paid much attention to economics literacy. Accordingly, it is necessary to review the content of the curriculum in order to empower people in the economy.

Key words: Economic literacy, education, content analysis.

¹: Assistant Professor and faculty member, Phd in Curriculum Studies, Department of Education, University of Mazandaran, Babolsar, Iran. Email: Abedini.Gilan@gmail.com

²: Professor of Economics, Faculty of Economics and Administration, University of Mazandaran, Babolsar, Iran. Email: jafarisa@umz.ac.ir